

Шлемен Юлія Александрайна
аспірантка кафедры тэарэтычнага
і беларускага літаратуразнаўства
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
г. Мінск, Беларусь

Yuliya Shlemen
PhD Student of the Department of Theoretical
and Belarusian Literary Criticism
Belarusian State University
Minsk, Belarus
yulenska.shlemen@mail.ru

УРБАЊІСТЫЧНАЯ ТЭМА Ў ЗБОРНІКАХ Я. ІВАШКЕВІЧА
«ЦЁМНЫЯ СЦЕЖКІ» І «ЗАЎТРА ЖНІВО»

URBAN THEME IN THE COLLECTIONS OF J. IWASZKEWICZ'S
DARK PATHS AND HARVEST TOMORROW

У артыкуле разглядаюцца вобразы польскіх і замежных гарадоў у зборніках польскага паэта Я. Івашкевіча «Цёмныя сцежкі» і «Заўтра жніво», у якіх згадваюцца галоўныя гістарычныя падзеі XX ст. Мэтай навуковага даследавання з'яўляецца выяўленне спецыфікі адлюстравання ўрбаністычнай тэмы, а таксама тых мастацкіх асаблівасцей пры паказе вобраза горада, якія сталі ключавымі ў паэзіі аўтара. Важнасць вывучэння акрэсленага вобраза вызначаецца ў неабходнасці адзначыць адрозненні ў паказе замежных і польскіх гарадоў, што праявілася ў позні перыяд творчасці Я. Івашкевіча. У артыкуле аналізуюцца мастацкія сродкі і сінтаксічныя фігуры, ужытыя аўтарам для паказу вобраза разнастайных гарадоў.

К л ю ч а в ы я с л о в ы: *польская паэзія; творчасць Яраслава Івашкевіча; зборнік «Цёмныя сцежкі»; зборнік «Заўтра жніво»; вобраз горада.*

The article examines the images of Polish and foreign cities in the collections of the Polish poet J. Iwaszkewicz's *Dark trails* and *Harvest tomorrow*, which mention the main historical events of the twentieth century. The purpose of scientific research is to deduce the specifics of reflecting the artistic theme, as well as to identify those artistic features in showing the image of the city that have become key in the author's poetry. The importance of studying the outlined image is determined by the need to note the peculiarities in showing foreign and Polish cities, which manifested itself in the late period of J. Iwaszkewicz's work. The article analyzes the artistic means and syntactic figures used by the author to show the image of diverse cities.

Key words: *Polish poetry; the work of Jaroslav Iwaszkewicz; collection "Dark paths"; collection "Harvest tomorrow"; the image of the city.*

Польскі паэт Я. Івашкевіч належыць да кола пісьменнікаў, якія звярталіся да ўрбаністычнай тэмы на працягу ўсёй творчасці. У многіх яго вершах тэма горада становіцца дамінантнай. Можна казаць пра разнастайнасць увасаблення гарадской прасторы ў самых розных паэтычных зборніках: «Кніга дня і кніга ночы» («Księga dnia i księga nocy», 1929), «Іншае жыццё» («Inne życie», 1938), «Музыка ўвечары» («Muzyka wieczorem», 1980). Разам з тым вершы зборнікаў «Цёмныя сцежкі» («Ciemne ścieżki», 1957) і «Заўтра жніво» («Jutro żniwa», 1963) могуць быць аб'яднаны тэматычна і стылістычна, паколькі яны былі напісаны прыблізна ў адзін і той жа час, а таксама ў іх адлюстраваліся асноўныя рысы, характэрныя для ўсёй паэзіі польскага пісьменніка.

Вывучэннем творчасці Я. Івашкевіча займаліся такія польскія даследчыкі, як А. Завада [1], А. Легежыньска [2]. У навуковых даследаваннях расійскіх літаратуразнаўцаў [3; 4; 5] пададзена характарыстыка пэўных паэтычных перыядаў, прычым асабліва ўвага звернута на пачатковы этап паэзіі. Беларускія навукоўцы прысвячалі свае артыкулы [6; 7] матыву памяці ў ваеннай і пасляваеннай паэтычнай творчасці Я. Івашкевіча [6] або праводзілі кампаратывісцкія даследаванні зборнікаў рускіх і польскіх паэтаў [7]. Урбаністычная тэма ў зборніках пасляваеннага перыяду не з'яўлялася прадметам спецыяльнага навуковага даследавання, што сведчыць пра актуальнасць абранай намі тэматыкі.

У зборніку **«Цёмныя сцежкі»** апісанне польскіх гарадоў спалучаецца з усхваленнем прыроднага асяроддзя. У многіх вершах апяваецца выгляд горада Сандамір, у якім жыў і працаваў Я. Івашкевіч у 1950-х гг. Зборнік **«Заўтра жніво»** мае метафарычную назву. Творца ў сталым узросце падводзіць вынікі сваёй паэзіі і збірае творчы ўраджай [5, с. 107].

У **«Цёмных сцежках»** творы змешчаны пад парадкавымі нумарамі. Гэта стварае ўражанне адзінства тэмы, а сам зборнік быццам напісаны ў форме паэмы. Ён стаў пэўнай **рэакцыяй на падзеі Другой сусветнай вайны**. У многіх вершах аўтар паказвае наступствы ваенных падзей: *Tyle młodych oczu wypłynęło, / Tyle iskier zagasto, zmatowiło, / I żebym do końca życia / Mówił o nich – to mało* 'Столькі маладых вачэй вылілася, / Столькі іскраў пагасла, патускнела, / І калі б да канца жыцця / Казаў пра іх – гэтага мала'¹ [8, с. 23], *Ale gdy śpisz, czy jeszcze wychodzą z ukrycia / Twarze młodych poetów poległych za młodu?* 'Але калі спіш, ці яшчэ выходзяць з укрыцця / Твары маладых паэтаў, што палеглі за маладых?' [8, с. 118]. Пры звароце да гарадскога асяроддзя паэт апісвае пасляваеннае жыццё, згадваючы пустыя вуліцы гарадоў і пералічваючы гарадскія топасы: *Razem rzucimy miasto / I jego puste ulice* 'Разам пакідаем горад / І яго пустыя вуліцы' [8, с. 18], *Nikt nie wszedł dziś na plac marmuru, / Pałace, kolumnady, domy / I pośród głębin czarnych chóru / Ta sama błąka się Salome* 'Ніхто сёння не ўвайшоў на мармуровую плошчу, / Палацы, каланады, дамы / І пасярод глыбіні чорных хвароб / Тая самая блукае Саламея' [8, с. 39].

У сувязі з асноўнай тэматыкай зборніка, у вершах часта сустракаюцца **ўспаміны**, якія апелююць да біяграфіі аўтара: *Po środku, po środku miasta, / Umarłeś myśląc: mój ojciec* 'У цэнтры, у цэнтры горада / Памёр, думаючы: мой бацька' [8, с. 23]. Адзначана і былая веліч гарадоў, якая ў сучаснасці страчана. Адсутнасць згадкі канкрэтнага горада дазваляе пашырыць апісаныя падзеі на многія польскія гарады і прасачыць гісторыю развіцця гарадскога асяроддзя: *I miasto, które niegdyś czarą / Szmaragdów było – święty Graal – / Roztapia się w woskowe gwary, / Wtopione w pospolitą stal. // Wśród dzwonów, które kościół grzebią, / Tak obojętne choć podniebne, / Nie widzę nic – i nawet siebie, / Miasto umarłe niepotrzebnie* 'І горад, які калісьці быў чараўніцтвам / Смарагдаў – святы Грааль – / Расце ў васковым тлуме, /

¹Тут і далей пераклад наш. – Ю. Ш.

уплецены ў звычайную сталь. // Сярод званоў, якія касцёл хавае, / Такіх абыякавых, хаця паднябесных, / І я не бачу нічога – нават сябе, / Горад памерлы, непатрэбны' [8, s. 43]. Даволі часта аўтар выкарыстоўвае эпітэты з адмоўнай канатацыяй пры апісанні гарадскога асяроддзя, што звязана з асноўнай танальнасцю ўсяго зборніка: *I znów w milczenie zakłętą zdumione / Zamyka wargi moje i powieki, / I w sercu moim brzmieć odnalezione / Milczące miasta, jeziora i rzeki* 'І зноў у зачараваным маўчанні здзіўлена / Змыкаюцца вусны мае і павекі, / І ў сэрцы маім гучыць знойдзены / Маўклівы горад, азёры і рэкі' [8, s. 111]. Нярэдкім становіцца змешчаны ў канцы вершаў заклік да міру ў гарадах і вёсках: *Wschodzi dzionek pracowity, / Chwała mokrym, ciepłym dniom, / Chwała wieńcom z dłoni witym, / Pokój miastom, pokój wsiom* 'Узыходзіць працоўны дзень, / Слава мокрым, цёплым дням, / Слава вянкам з далоней сплеченым, / Мір гарадам, мір вёскам' [8, s. 112].

У зборніку змешчаны вершы, **прысвечаныя вандроўкам** Я. Івашкевіча па замежных гарадах. У папярэдніх зборніках падобнага кшталту («Кніга дня і кніга ночы», «Іншае жыццё») аўтар адзначае асаблівасці італьянскага гарадскога побыту. У разгледжаным намі зборніку адбываецца супастаўленне жыцця іншаземных гарадоў і родных мясцін лірычнага героя: *Przejechali i przez te ulice / Sycylijskie, tak gwarne, / Ku innym stronom lice / Obracając i oczy czarne* 'Праехалі і тымі вуліцамі / Сіцылійскімі, такімі тлумнымі, / Да іншых бакоў твар / Паварочваючы і вочы чорныя' [8, s. 37], *Nie zapomina się tak łatwo życia, / Ani odwraca wzroku od mogił i krzyżów, / Czy czujesz jeszcze zapach płonącego getta* 'Не забываюцца так лёгка жыцці, / Нават не адварочваю погляд ад могілак і крыжоў, / Ці чуеш яшчэ пах палаючага гета' [8, s. 118]. Беларуская літаратуразнаўца Л. Н. Гарданава пісала: «Першыя пасляваенныя зборнікі ("Алімпійскія оды", 1948 г., "Вершы розных гадоў", 1952 г., "Скрутак восені", 1955 г., "Цёмныя сцежкі", 1957 г.) ужо сведчаць пра эвалюцыю ідэйна-эстэтычных поглядаў паэта. У іх адчувальны пераход ад некалькі адцягнутага эстэтызму і сузіральнасці да глыбокага спасціжэння сучаснасці, сэнсу чалавечага быцця; роўны, чысты тон "ціхай лірыкі" Я. Івашкевіча напайняецца новым грамадзянскім гучаннем» [6, с. 223–224].

У зборніку вылучаюцца вершы, **прысвечаныя Сандаміру**. Яны выбіваюцца сваёй узвышанай танальнасцю. Сам зборнік прасякнуты змрочнымі матывамі, што напачатку адлюстравана і пры апісанні згаданага горада: *Zapomnij ciebie, jak to miasto / Zapomniane: Sandomierz* 'Забудуць цябе, як той горад / Забыты: Сандамір' [8, s. 58]. У сандамірскіх творах аўтар вяртаецца да сваёй паэтыкі пачатку творчасці. Гэта праяўляецца пры апісанні горада Сандаміра, паколькі паэт адзначае асаблівасці гарадскога і вясковага жыцця: *I znowu latem – bo w polu stoisz – / Wozy kopiaste brną przez Sandomierz, / I wozy złote – i złota Wisła, / Bo lato pali – i Wisła wyschła* 'І зноў летам – бо ў полі стаіш – / Вазы поўныя прабіраюцца праз Сандамір, / І вазы залатыя – залатая Вісла, / Бо лета паліць – і Вісла высахла' [8, s. 59]. У адным з вершаў пісьменнік звяртаецца да закальцаванай структуры і паказвае Сандамір вясной як у пачатку, так і ў канцы твора: *Wietrze wiosenny, ty mi odłonisz /*

Z mgieł i oparów piękny Sandomierz, / Rozdmuchasz kwiaty i brzy zapalisz / I na Browarnej, i na Podwalu ‘Вецер вясенні, ты мне раскрыеш / З туманаў і з пары цудоўны Сандамір, / Растрэплеш кветкі і бэз запаліш / I на Браварнай, і на Падвалу’ [8, s. 59]. Апошняя двухрадкоўе можна інтэрпрэтаваць як аўтарскае спадзяванне на паляпшэнне ўмоў гарадскога жыцця і аднаўленне горада пасля вайны: *Aż kiedy przyjdiesz – i znów odsłonisz, / Wietrze wiosenny, stary Sandomierz* ‘Ажно калі прыедзеш – і зноў раскрыеш, / Вецер вясенні, стары Сандамір’ [8, s. 59]. Я. Івашкевіч часта звяртаецца да пералічэнняў, апісваючы гарадскія топасы: *Dopóki zimą nie zaśnie w śniegu, / Jak stado wilków zastygłe w biegu; / Dachy i wieże, domy i doły / Na poły płyną, drzemią na poły* ‘Пакуль зіма не засне ў снезе, / Як статак ваўкоў замерлых на бягу; / Дахі і вежы, дамы і нізіны / На палі пływучь, дрэмлючь на палях’ [8, s. 59]. Параўнанні, эпітэты, рытарычныя звароткі, метафары, а таксама згадкі канкрэтных вуліц выкарыстоўваюцца пры адлюстраванні польскага Сандаміра. Увядзенне гэтага вобраза становіцца яскравай асаблівасцю ўсяго зборніка, паколькі ў «Цёмных сцэжках» практычна адсутнічаюць сродкі мастацкай выразнасці. Да ўвасабленняў Я. Івашкевіч звяртаецца пры апісанні пасляваеннага горада: *Miasto, co się układasz do snu pod gwiazdami, / Milczysz, nie nasłuchujesz, bo na wodzie cisza, / A cisza nie nabrzmiewa zmarłymi głosami. / Przecież. Z Litwy wołano – ale on nie słyszał* ‘Горад, які кладзецца спаць пад зоркамі, / Маўчыш, не слухаеш, бо на вадзе цішыня, / I ціша не набухае памерлымі галасамі. / Бо. З Літвы паклікалі – але не пачуў’ [8, s. 141]. Не толькі ў разгледжаным вышэй вершы, але ў некаторых іншых пры адлюстраванні польскага горада сустракаюцца эпітэты і параўнанні, сінтаксічны паралелізм і анафары: *A w katedrze w Sandomierzu / Tyle mąk namalowano, / Tyle czartów, tyle świętych, / Rano, wieczór, wieczór, rano* ‘А ў саборы ў Сандаміры / Столькі мук намалявана, / Столькі чортаў, столькі святых, / Раніца, вечар, вечар, раніца’ [8, s. 61], *Na ulicach co dom jaki / Zaraz widać dal za rzeką. / Boże, Boże, jak tu pięknie, / Jak zielono, jak daleko* ‘На вуліцах дом, які / Зараз відаць далёка за ракой. / Божа, Божа, як тут прыгожа, / Як зелена, як далёка’ [8, s. 61].

«Заўтра жніво» – адзін са зборнікаў, зробленых у форме падарожных нататак. Яго раздзелы з апісаннем гарадской прасторы маюць адпаведныя назвы: «З Фларэнцыі» («Z Florencji»), «Другая вандроўка зімовая» («Druga podróż zimowa»). У ім Я. Івашкевіч асэнсоўвае пройдзены паэтычны шлях, згадваючы значныя для яго гарадскія аб’екты: *I książkę starą otwieram, książkę moich wierszy młodzieńczych // Wierzyłem w szczęście rozpięte nad topolami za Wisłą, / Wierzyłem w szczęście zamknięte w bezbłędnych strofach i rymach* ‘I кнігу старую разгортваю, кніжку маіх вершаў юнацтва // Я верыў у шчасце адкрытае над таполямі за Віслай, / Верыў у шчасце замкнёнае ў бездакорных строфах і рыфмах’ [9, s. 9], *I czasem w nocy gdzieś w parku, gdzie z dala dochodzi muzyka, / Serce uderza mocniej, jak gdybym poszbył się lat, / Lecz jakże tu śpiewać z radością, gdym tyle już przeżył* ‘I часам уначы дзесьці ў парку, дзе здалёк даходзіць музыка, / Сэрца б’ецца мацней, як калі б пазбавіўся гадоў, / Бо як

жа тут спяваць з радасцю, калі столькі ўжо перажыў» [9, с. 10]. В. А. Хораў лічыў, што «паэзія Я. Івашкевіча (зб. “Заўтра жніво”, 1963; “Круглы год”, 1967; “Ксеніі і элегіі”, 1970) пры захаванні паэтам адданасці раней складзенай творчай манеры ўвабрала ў сябе і новыя інтанацыі, адкрытыя паэтамі малодшых пакаленняў – Ружэвічам, Хербертам. У ёй узмацняюцца матывы змены пор года, пакаленняў, а таксама і непазбежнасці смерці» [3, с. 227].

Хаця вылучаны зборнік тэматычна адрозніваецца ад папярэдняга, у «Заўтра жніво» гістарычная тэматыка таксама становіцца адной з галоўных. Аўтар па-ранейшаму вылучае аўтабіяграфічныя і гістарычныя падзеі, звязаныя з польскімі гарадамі: *Zazdrość Tobie, że mieszkasz w Paryżu, / I chodzisz ulicami, którym ja utracił, / I że ostatnią książkę o świętym z Asyżu / Otwiasz w gronie moich dawnych, tak świetnych przyjaciół* ‘Я зайздросчу табе, што ты жывеш у Парыжы / І ходзіш па вуліцах, якія я страціў, / І што апошнюю кнігу пра святога з Асізі, / Абмяркоўваеш у коле маіх даўніх, такіх цудоўных сяброў» [9, с. 7], *Przemija miasto, ziemia, i czas, i Europa, / Z naręczem, w którym domu, puszcze, żubry ma, / A tu popioły w urnach, i zleпки pod stopą, / Ciało, których nie notowała żadna rubryka* ‘Мінае горад, зямля, і час, і Еўропа, / З бярэзем, у якім дамы, пушчы, дубровы мае, / І той попел у урнах, і сумесь пад стопамі, / Цел, якіх не занатавала аніводная калонка» [9, с. 39]. Даволі часта Я. Івашкевіч уводзіць філасофскія разважанні пра гісторыю развіцця Польшчы, падкрэсліваючы цяжкасць перажытага лёсу: *Zazdrość Ci, żeś strząsnął ze stóp proch ojczysty, / Z ostępów się wyzwolił, żagarów wileńskich* ‘Я зайздросчу табе, што ты скінуў з ног родны пыл, / Вызваляўся з-пад віленскіх ветразяў» [9, с. 7], *Placzę za smutnych, za nieumiejętnych, / I za samotnych, których wiatr kolebie, / Za zapomnianych i za niepamiętnych, / Placzę za siebie i płaczę za Ciebie* ‘Плачу па сумных, па няўмелых, / І па самотных, якіх вецер гайдае, / Па забытых і па няпомных, / Плачу па сабе і плачу па Табе» [9, с. 8]. Разам з тым тэма радзімы становіцца ключавой, а таму ў вершах пералічаны перавагі родных мясцін лірычнага героя: *Ty mi zazdrościsz, że tak staroświecko / Mój wnuk pod sosną czyta Mickiewicza, / Pod zwykłą sosną, sosną mazowiecką, / Gdzie nikt efektów świetnych nie oblicza* ‘Ты мне зайздросціш, што так старамодна / Мой унук пад сасной чытае Міцкевіча, / Пад звычайнай сасной, сасной мазавецкай, / Дзе ніхто законаў сусветных не адкрывае» [9, с. 8], *Ty mi zazdrościsz, że w tramwaju ludnym / Z robotnikami i babami gwarzę* ‘Ты мне зайздросціш, што ў трамваі людным / З працоўнымі і бабамі размаўляю» [9, с. 8]. Паэт звяртае ўвагу на паступовае аднаўленне і развіццё гарадскога жыцця: *Cieszą mnie miasta, rodzące nowych pokoleń szeregi, / Cieszą mnie domy wysokie – i kwiaty nie zdeptane* ‘Цешаць мяне гарады, што нараджаюць новых пакаленняў шэрагі, / Цешаць мяне дамы высокія – і кветкі нерастаптаныя» [9, с. 10], *wspomnienia to łańcuchy / w różu kopuł marmurowych / – niebieskie drogi jak ślady nart – / trzeba wszystko od nowa / zaczynać kleić okruchy / i zawsze stawić domki z kart // jak dom na placu Giuseppe Poggi* ‘успаміны гэта ланцугі / у

ружах купал мармуровы / – нябесныя дарогі як след лыж – / патрэбна ўсё нанова / пачынаць клеіць крыхі / і заўсёды ставіць дамкі з карт // як дом на плошчы Джозэпа Поджы' [9, s. 23].

Многія вершы зборніка прысвечаны Парыжу: *Patrz ta arkada to twoja młodość / i Paryż widać stąd / jak wyspę piękną jak w różach Rodos / i śpiewa Marya Freund* 'Глядзі гэта аркада гэта твая маладосць / і Парыж відаць адтуль / як востраў прыгожы як у ружах Родас / як спявае Марыя Фройнд' [9, s. 105]. Польскі даследчык А. Завада меркаваў, што «першае наведванне Парыжа адкрывае ў жыцці Івашкевіча цыкл падарожжаў, што стане важным матывам, тэмай і кампазіцыйным элементам творчасці ў наступных гадах» [1, s. 67]. Пры апісанні французскай сталіцы творца пералічвае гарадскія топасы, а таксама называе канкрэтныя парыжскія локусы, што стварае ўражанне прысутнасці чытача ў названым горадзе: *Masz tylko Paryż przed sobą / Termity na placu Zgody, / Obelisk, arki triumfu, / Parki, fontany, iglice; / Miejsca samotnej zagłady* 'Маеш толькі Парыж перад сабой / Тэрміты на плошчы Згоды, / Абеліск, трыумфальныя аркі, / Паркі, фантаны, іглы; / Месцы самотнай пагібелі' [9, s. 32], *Starą „minerwą” zajechać niedbale / na rue de l'Estrapade / i z buteleczki w sinym futerale / wychylić ekstrakt czarodziejski miasta / aż się zamieszka wszystko i wszystko ocali / w śmiertelnym spaniu gdzie kto padł* 'Старой "мінервай" заехаць нядбала / на rue de l'Estrapade / і з бутэлечкі ў сінім футарале / выпіць экстракт чарадзейны горада / ажно змяшаецца ўсё і ўсё выжыве / ў смяротным сне дзе хто ўпаў' [9, s. 104]. Польскі паэт у сваёй кнізе ўспамінаў згадваў наступнае: «Парыж быў адначасова Мекай і Медынай маладога пакалення літаратараў, музыкаў і палітыкаў. Да яго звярталіся вочы менавіта ўсіх палякаў, якія жадалі іншага паветра, іншай атмасферы, чым тая, якая панавала ў Варшаве» [10, s. 220]. Пацвярджэннем гэтаму з'яўляюцца некаторыя вершы з урбаністычнай тэматыкай, у якіх аўтар уздымае тэму радзімы: *Chcesz, aby sławił z dumą wszystko, co człowiek zrobił, / W mojej ojczyźnie* 'Хочаш, каб пахваліў з думкай усё, што чалавек зрабіў / На маёй радзіме' [9, s. 9]. У супрацьпастаўленне родным гарадам Я. Івашкевіч уводзіць метафарычнае апісанне італьянскіх архітэктурных пабудов, аднак у гэтых творах горад паказаны ў дажджы: *W płaszczy deszczu / Santa Maria del Fiore / powiedziała mi: / jeszcze cię nie zabiorę / Patrz jak tulipan mój w wodzie się pluszcze* 'У плашчы дажджу / Санта-Марыя-дэль-Ф'ёрэ / раскажаў мне: / яшчэ цябе не забяру / Глядзі, як цюльпан мой у вадзе плешчацца' [9, s. 19], *Widziałem zim już wiele, / Ale takiej jeszcze nie widziałem. / Deszcz, który miasto zaciera, / Rzym, jak zatarty atrament* 'Бачыў зім ужо многа, / Але такой яшчэ не бачыў. / Дождж, які горад сцірае, / Рым, як сцёртае чарніла' [9, s. 36]. У вершах адчуваецца супярэчлівае стаўленне лірычнага героя да гарадскога асяроддзя, што падкрэсліваецца антытэзай: *Ja cię nie wpuszczę do miasta, / Które się we mnie rozkłada. // Które się we mnie toczy / Tysiącem grózných gwarów, / Które we mnie rozkwita / Tysiącem tulipanów* 'Я цябе не ўпушчу ў горад, / Які ўва мне разлагаецца. // Які ўва мне рассыпаецца / Тысячай

жудасных дыялектаў, / Які ўва мне квітнее / Тысячай цюльпанаў' [9, s. 32]. Гіперабалізаваныя параўнанні, ужытыя аўтарам, ствараюць змрочную танальнасць: *Anieli składają skrzydła, / Posągi niby straszydła, / Nie zazdroszczę posągom, / Chodźmy już do pociągu* 'Анёлы складаюць крылы, / Статуі быццам пачвары, / Не зайздросчу статуям, / Хадзем ужо ў цягнік' [12, s. 38], *Nie ma szczęścia na świecie, / Tu pewnie pięknie w lecie. / Lecz w zimie nagie posągi / Trzęsą się jak w wodzie pstrągi* 'Няма шчасця на свеце, / Тут пэўна прыгажэй летам. / Бо ўзімку голыя статуі / Трасуцца як у вадзе стронгі' [9, s. 38].

Я. Івашкевіч – польскі паэт, які звяртаўся да ўрбаністычнай тэмы на працягу ўсёй сваёй творчасці. Зборнікі «Цёмныя сцежкі» і «Заўтра жніво» сталі пэўнай рэакцыяй на пасляваенныя падзеі, а таксама ўвабралі ў сябе асноўныя рысы, характэрныя для ўсёй паэтычнай спадчыны творцы: параўнанне родных і замежных гарадоў, увядзенне гістарычнага пласта ў гарадскую тэматыку, у канцы творчасці філасофская заглыбленасць і разважанні над пройдзеным паэтычным шляхам.

Абодва разгледжаныя зборнікі маюць змрочныя матывы і меланхолічную танальнасць, што звязана з асноўнай тэмай вершаў – паказ пасляваенных наступстваў у гарадскім асяроддзі. У «Цёмных сцежках» аўтар паказвае сучасны для яго стан гарадоў, а ў зборніку «Заўтра жніво» ўвядзенне гістарычнай тэматыкі дазваляе перадаць асноўныя этапы развіцця гарадской прасторы, а таксама падкрэсліць аўтарскае спадзяванне на палепшэнне ўмоў гарадскога жыцця.

Стылістычная і тэматычная агульнасць зборнікаў бачыцца ў тэме вандровак па замежных гарадах. У адрозненне ад папярэдніх вершаў у разгледжаных творах аўтар супастаўляе гарадское жыццё родных мясцін і асаблівасці побыту ў Італіі і Францыі. Гэта дазваляе казаць пра цесную сувязь тэмы радзімы з урбаністычнай тэмай. У «Цёмных сцежках» вершы пра польскі горад Сандамір вылучаюцца сваёй узвышанай танальнасцю. У гэтай частцы аўтар актыўна звяртаецца да разнастайных мастацкіх сродкаў (параўнанні, эпітэты, метафары) і стылістычных фігур (рытарычныя звароткі). Пры апісанні сіцылійскіх гарадоў аўтар неаднаразова ўводзіць параўнанні з роднымі гарадамі. Зборнік «Заўтра жніво» прасякнуты элегічнымі матывамі, але ў ім творца адзначае хуткае аднаўленне гарадоў. У сувязі з гэтым ён часта згадвае гістарычныя падзеі, якія адбываліся на Радзіме. У многіх творах адбываецца зварот да французскіх гарадоў, а таксама ўводзяцца парызскія локусы. Пры адлюстраванні замежных мясцін паэт часцей звяртаецца да мастацкіх сродкаў з адмоўнай канатацыяй (эпітэты, гіперабалізаваныя параўнанні, антытэзы).

Супастаўленне блізкіх па часе напісання і тэматыцы зборнікаў «Цёмныя сцежкі» і «Заўтра жніво» дазволіла адзначыць адрозненні адлюстравання замежных і польскіх гарадоў, вылучыць спалучэнне тэмы радзімы і горада, а таксама звярнуць увагу на мастацкія асаблівасці, характэрныя для папярэдняй творчасці Я. Івашкевіча.

ЛІТАРАТУРА

1. *Zawada, A.* Jarosław Iwaszkiewicz / A. Zawada. – Warszawa : Wiedza Powszechna, 1994. – 422 s.
2. *Powroty Iwaszkiewicza* / pod red. Agnieszki Czyzak et al. – Poznań : Poznańskie Studia Polonistyczne, 1999. – 203 s.
3. *Хорев, В. А.* Польская литература XX века. 1890–1990 / А. В. Хорев. – М. : «Индрик», 2009. – 352 с.
4. *Цыбенко, Е.* Портрет Ярослава Ивашкевича / Е. Цыбенко // Вопросы литературы. – 1980. – № 8. – С. 279–285.
5. *Туркевич, Г. К.* Поликультурный диалог в поэзии Ярослава Ивашкевича / Г. К. Туркевич // *Studia polonoslavica: К 90-летию со дня рождения Е. З. Цыбенко* : сб. ст. – М. : МГУ им. М. В. Ломоносова, 2014. – С. 100–111.
6. *Гарданова, Л. Н.* Мотив памяти в поэзии Я. Ивашкевича 40–50-е гг. / Л. Н. Гарданова // *Взаимодействие литератур в мировом литературном процессе (проблемы исторической и теоретической поэтики)* : материалы междунар. науч. конф. : в 2 ч. / под ред. Т. Е. Автухович. – Гродно: ГрГУ, 1997. – Ч. 2. – С. 223–226.
7. *Верина, У. Ю.* Ксении А. Драгомощенко и Я. Ивашкевича: типологическое сходство жанрового новаторства / У. Ю. Верина // *Известия УрФУ. Серия 2, Гуманитарные науки.* – 2022. – Т. 24. – № 2. – С. 82–96.
8. *Iwaszkiewicz, J.* Ciemne ścieżki / J. Iwaszkiewicz. – Warszawa : Czytelnik, 1957. – 143 s.
9. *Iwaszkiewicz, J.* Jutro żniwa: nowe wiersze / J. Iwaszkiewicz. – Warszawa : Czytelnik, 1963. – 115 s.
10. *Iwaszkiewicz, J.* Książka moich wspomnień / J. Iwaszkiewicz. – Krakow : Wydaw. Lit., 1941. – 449 s.

Поступила в редакцию 21.04.2025